

Guy Vanthemsche en Roger De Peuter, *België, 2000 jaar geschiedenis* (Antwerpen: EPO, 2023). 695 pp. ISBN 9789462674561.

DOI: 10.52024/8ccjnk51

Wie aan een geschiedenis van België begint, weet dat de titel zijn of haar moeilijkste klus wordt. Hoe bundel je in één smaakmakende slogan 2000 jaar geschreven geschiedenis van een centraal onderwerp dat net geen tweehonderd jaar geleden ontstond? Natuurlijk, Julius Caesar zelf lanceerde 2080 jaar geleden al de term *Belgica*, als eerste op papyrus. Maar tussen dat moment en de Belgische onafhankelijkheid in 1830 ligt een uitermate ongewoon en grillig verhaal. Dermate zelfs dat je van de contouren van het toekomstige land in het beste geval vanaf anno 1648 iets vaag zit opduiken. Al wat voor 1830 gebeurde is heel spectaculair en schitterend, vaak ook diep miserabel, maar veel logica zit er niet in.

We kunnen dus niet meer zelfverzekerd een *Histoire de Belgique* in zes gedreven boekdelen op papier zetten, zoals de nationale Belgische historicus Henri Pirenne dat aan het einde van de Belle Epoque deed. Dat blijft schitterende lectuur. Alleen, we geloven niet meer in dat nationaal determinisme. *Les belges* als kern en steunpilaar van het rijk van Karel de Grote, dat lijkt ons vandaag toch wat meer ingewikkeld.

Guy Vanthemsche en Roger De Peuter, beiden emeriti van de Vrije Universiteit Brussel, publiceerden begin 2023 *A Concise History of Belgium*, bij Cambridge University Press, 378 bladzijden dik. Ze hebben dat eind dat jaar vertaald naar een Nederlandstalige uitgave van 696 pagina's. Bekijk het boek als een *update* van Pirenne, korter, en gericht op de noden en twijfels van het eerste kwart van de een en twintigste eeuw, ook en vooral in België zelf. De auteurs lopen op eieren, ongetwijfeld. Ze besteden een inleiding van zeventien bladzijden aan het bemeesteren van de vele identiteitskwesaties in België, en in de Lage Landen als geheel. Die tekst is heel creatief en inspirerend, en toch ook fragiel. Van Themsche en De Peuter geven toe dat "het verleden onderzoeken vanuit de hedendaagse Belgische ruimte inderdaad arbitrair en kunstmatig is, want hierdoor hanteren we een kader dat voordien niet noodzakelijk relevant was." Toch "moeten we begrijpen hoe die natiestaten tot stand kwamen, en hoe ze functioneerden," omdat sinds de negentiende eeuw "de natiestaten de dominante manier werden om de politieke instellingen en het beleid ruimtelijk te organiseren."

Wat is dat geworden? Hoofdzakelijk een synthese van de nieuwste bevindingen van elk tijdvak van onze tweeduizend jaar geschreven geschiedenis. Dat alleen maakt het boek de moeite van het lezen waard. Je bent wel bij als je het uit hebt. Het is een schatkamer aan informatie. Beide auteurs zijn bovendien specialisten in sociaal-economische geschiedenis, zelfs al hebben ze ook andere pijlen op de boog. Die passages waren, althans voor mij, de meest leerrijke. Anderzijds: het is veel. Je voelt ook soms dat het een vertaling is. En de auteurs hebben zeker de vele mogelijke controverses eerder omzeild dan opgezocht. Bij momenten komt de lectuur ook als zeer didactisch over, om niet te zeggen schools. Ze beloven ook niet aan de grenzen te zullen stilstaan om de periodes voor 1830 te beschouwen. Daar slagen ze echter maar voor een stukje in. Beter dan vroeger, maar nog te weinig.

We zullen de Bourgondische hertogen immers nooit helemaal begrijpen als we niet beseffen dat hun eerste horizon in de vroege vijftiende eeuw net als bij de Engelse koning de machtsstrijd om de Franse kroon was, en niet de Lage Landen. Zoals we Filips II moeten zien in zijn perspectief vanuit Madrid op het schaakbord van zijn vaders rijk, en Willem van Oranje initieel vermoedelijk met het complexe Heilig Roomse Rijk als uitgangspunt. Pirenne had die nationale geschiedenissen van zijn buurlanden in detail in zijn hoofd, en bouwde daarop zijn eigen verhaal.

Zo voelt dit boek vooral aan als een tijdsmoment, zoals bij de Canons met vele overzichtelijke vensters, maar wel dieper gravend. Een schat aan gegevens. Een goed gestructureerd en behoorlijk breed en volledig verhaal van ons verleden. Af en toe een lumineuse stelling, die je nog nergens gehoord had. De stelling dat het territorium waar nu België ligt toch wel een vrij unieke schat aan ervaring heeft in het omgaan met internationale relaties bijvoorbeeld. Vanthemsche en De Peuter stellen terecht dat dit na alle nare ervaringen tussen 1914 en 1945 (en gezien het verre verleden) een bewuste keuze werd van de Belgische diplomatie. De bekering van Paul-Henri Spaak van nationalist voor 1940 tot oprecht internationalist na 1945 is daar cruciaal in geweest.

Het zal niemand verbazen dat auteurs in de laatste alinea's van hun algemeen besluit over de kwestie 'België' open-ended zijn. Tegen dan hebben ze opruiming gehouden in zowel de Belgische, Vlaamse, Waalse, Groot-Nederlandse en noem-nog-maar-op vaderlandse versies van het verleden van deze contreien. "De huidige natiestaat had heel goed nooit kunnen bestaan," luidt het finaal. Heel subtiel poneren Vanthemsche en De Peuter in hun slot een beeld van het territorium dat nu al bijna

twee eeuwen België heet, als een oefening in uitermate flexibele staatkunde. Zonder zekerheden, als product van heel veel historische toevalligheden. Die laatste hebben waarschijnlijk nog meer ruim baan gekregen dan elders omdat dit vlakke land perfect geschikt was als slagveld voor ruzies onder burens. Een atypisch land dus tegenover wat de Europese geschiedenis van de twintigste eeuw – minstens sedert Woodrow Wilson in 1917 – leek geponeerd te hebben als onwrikbaar en bloederig model, waarbij taal de natie moest vormen.

Is dit boek een nieuwe synthese? Eigenlijk niet, daarvoor neemt het te weinig stelling, gaat het te glad over de sleutelmomenten. Maar kan het ook anders, nu wij, historici, en eigenlijk toch ook de samenleving als geheel in de eenentwintigste eeuw dat vlaggengedoe, die hymnes en dat artificieel geloof in een lap grond binnen grenspalen langzaam voelen slijten. Bovendien hebben we nog geen nieuw synthesekader gevonden om geschiedenis te schrijven. Religie is afgedankt, ideologie dooft uit, natietrots geraakt versleten. Begin er dan maar eens aan, aan een sowieso al uitermate complex verhaal als dat van België. Zo begrepen kan je dus alleen maar je hoed afdoen voor wat Vanthemische en De Peuter met dit werk hebben verwezenlijkt. Het is sowieso een krachttoer. En wie zoekt naar een spiegel van ons eigen verleden om toch een beetje zichzelf beter te begrijpen, kunnen we dit overzicht alleen maar aanraden.

Rolf Falter

Jonas Roelens en Nathan van Kleij (red.), *Middeleeuwse medemensen. De clichés over de donkere eeuwen voorbij* (Knesselare: Ertsberg, 2023). 337 pp. ISBN 9789464750379.

DOI: 10.52024/c578ah91

Dit boek, geschreven en uitgegeven door vertegenwoordigers van een nieuwe generatie van Vlaamse en Nederlandse mediëvisten, hinkt op twee ideeën. Enerzijds geeft het in een serie helder geschreven hoofdstukken een overzicht van een aantal thema's die samen een beeld geven van de periode 1200-1500 (en daarbinnen vooral 1300-1500) in de Lage Landen en delen van Noord-Frankrijk, waarbij de nadruk ligt op de middeleeuwse samenleving, en dan vooral op de "gewone man of vrouw uit de straat". (p. 15) De pest van 1346-1353